

M i m a r l ı k'



Antalya, Kalkan'da ev

H a y d a r K a r a b e y

Mimarlık'ta Söz'ün de (neredeyse tasarım ve yapı kadar) değer kazandığı bir dönemdeyiz.

Eskiden mimarlar, işte yapılarım, benim adıma konuşuyor derler ve kendilerini açıklama -doğrulama amaçlı konuşmalar pek yapmazlardı.

Şimdi, tasarımın kendisi -çizimler ve söz- nerede ise yapılardan daha çok değer kazandı. Bunun nedenlerini tam açıklayamıyorum.

Belki, biraz, batıda yapı sektöründeki işsizlik; uygulanamayan, kağıt üzerinde kalan tasarımların birikmesi, bilginin sınır tanımayan yayılımı, mesleki yayınların çoğalması bu nedenlerden bazıları.

Sonuçta mimarlıkta daha çok Söz var.

ELEŞTİRİ

Bu süreçte mimarlık eleştirisi de gelişti, inceldi. Mimarlık tarihi günün gününe yazılır oldu. Bunun doğal sonucu olarak da mimarlar şimdi; kendilerini, tasarımlarını doğrulamak için eskisinden daha çok hazırlıklılar. Tasarım ve yapılarının arka planlarındaki düşünce düzlemlerini, daha iyi kurgulamaya, açıklamaya çalışıyorlar.

DOĞRULAMA

Bizim mimarlık çevrelerimizde de bu tür ilginç doğrulamalara rastlanır oldu:

- Anadolu Kervansarayına gönderme...
- Sakız türü eve kinaye...
- Konak mimarisinden alıntı...
- Beyoğlu Beyi için Kule...
- İşçiler birgün işletir diye fabrika...
- Kentin havasını temizleyen gökdelen...

gibisinden!

Batıda da yapıları kadar sözleriyle de ünlenen bir grubun oluşturduğu bir STAR MİMAR sistemi gelişti. Elbette orada; entelektüel yaşama mimarlar daha çok katkıda bulunuyor, ya da sözlerini biraz daha dinletebiliyorlar. Alıcı olunca söylem de gelişiyor. Star sisteminin profesyonelliğin bir parçası olduğu da bir gerçek... Bir söyleşisinde bir stara (Mario Botta) sorulmuştu, "nasıl tasarlıyorsunuz" diye... Yanıtı: "Beyaz kağıda kurşun kalemle..."



Türsab - İstanbul



Kalkan'da pansiyon

ÖZELEŞTİRİ

Benim 10 yıllık bir Akademik geçmişim var. (1972-1982 DGSA, Doktor Asistan ve Doçent olarak). Bu dönemde, tezler dışında yaklaşık 200 kadar makale, bildiri, eleştiri filan yazmışım. 1980'lerden bu yana da boş durmadığıma göre bir o kadar daha yazdığımı sanıyorum. Bu nedenle belki biraz hazırlıklıym denebilir. Ancak gene de bizde (doğuda mı demeli?) kendinden sözetme alışkanlığı pek yok! Ne ki çağımız tanıtma-pazarlama çağı, İLETİŞİM değil ders, bölüm olarak batıda çoktan mimarlık eğitim programlarına girdi.

Ben de mimarlık geçmişi, birikimi bu karşılaşmaları (konuşmaları) fırsat bilerek değerlendirmeye, eleştirmeye, çizgimi belirlemeye kalkıştım (Sn. Uğur Tanyeli'nin katkılarıyla).

Bu arada mimarlık mesleğinin özgül koşulları mı demeli yoksa ülkemizin koşulları mı bilemiyorum ama projelerin yapılaşma oranı şimdilik %40 kadar. Nedenleri çeşitli ve bazen burada sayılamayacak kadar tatsız. (İşverenin kararları, müteahhitlerin becerileri, belediyelerin ve bazı kurumların etkileri, daha hızlı meslektaşların katkıları..)

SÜREÇ

Çalışmalarımın ardında çok zahmetli bir süreç var. Biraz da bu süreçten söz etmem gerekiyor. Yaşamadan öğrenilemeyen, belki de eğiticiler ilgi duymadığı için pek ele alınmayan konular bunlar. Bir kere günümüzde ne bir proje ne de bir yapı tek başına bir kişinin kotarabileceği işler değil artık. Dolayısıyla bir örgütlenmeye gereksinim var. Yani mimarlık bürosu yalnızca bir adres değil. Sonra büro dışında da mimarlık etkinliğinin-faaliyet alanının çevresini oluşturan bir ailenin parçalarıdır. BÜRO yanısıra EĞİTİM, BELEDİYELER, İŞVERENLER, MESLEK ODASI, MÜTEAHHİT, TAŞERON, USTA ve İŞÇİLER yapı faaliyetinin önemli parçaları. Bunlarla ilişkilerden sözetmek istiyorum.

BÜRO

Artık mimarlık masa başında kağıt kalemle yapılan bir sanat olmaktan epeyce uzaklaştı. Bir ekipten bir bürodan sözedildiğinde, oldukça karmaşık aktörleri biraraya getiren bir İŞLETME sözkonusu. Artan malzeme ve teknoloji çeşitliliği, ayrıntılı mekan donanımları, çok çeşitlenen ve farklılaşan talepler vs. sonucunda bir proje, (hele eğer gerçek bir yapıya dönüşecek ise) içereceği bilgi açısından bir beynin tek başına koordine edebileceğinin çok ötesinde bir yere bir düzeye ulaşmak zorunda. İyi bir yapının ardındaki gerçek girdiler çok yoğun ve karmaşık. Hatta inanın basit, sakin, minimalist bir sonuca ulaşmak istiyorsanız, süreç daha da zorlu.

Bizim büromuz 5 mimardan oluşuyor. 10 yıldır yalnızca proje ve kontrollük yaparak gelişiyor. (Bu sürenin ilk 6 yılını tek başıma geçir-



'E' Evi

diğimi söylemeliyim). Hiçbir taahhüd işi almamaya özen gösteriyoruz. Yalnızca mimarlık ile birlikte ele alabiliyorsak dekorasyon işine giriyoruz. Taahhüd yapmamanın en azından mali olarak çok güç olduğunu söylemeliyim. Tümüyle kafa ve el emeği ile ortaya çıkan ürünün belirgin giderleri yok ! Telif haklarımız da dahil olmak üzere proje ücretleri doğrudan vergilendiriliyor. Brüt gelirimizin %70'ninin bir biçimde devlet hazinesine aktarıldığını belirtmeliyim.

Bu küçük proje bürosunda, günde yaklaşık 60 telefon konuşması yapıldığını ve benim hani proje yapar gibi, masa başında günde yalnız 1 saat geçirebildiğimi söylersem büronun ne olduğunu biraz anlatmış olabilirim.

Size günlük ortalama yaşamda sık sık ve bazen günde birden çok ilişki kurulan insanlardan -hatırlayabildiklerimin- listesini sunayım.

Ortalamada sık sık (bazan günde birden çok) ilişki kurulan insanların listesi...

"Elbette size iş veriyor diye tüm saatlerinizi ve ruhunuzu satın almış olduğunu düşünen malsahibi; ve onunla bir türlü aynı görüşü paylaşamayan iş ortakları, elemanları, özel ve genel sorunları olan eşi, büronun sevgili genç elemanları, nedense sık sık kasa defteri

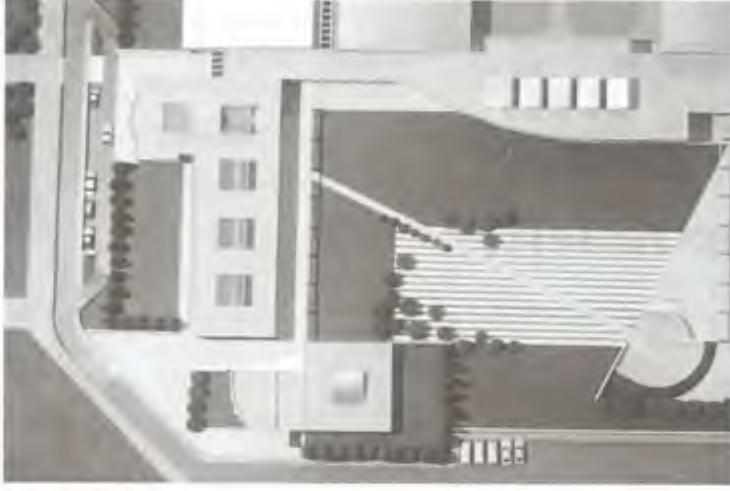


Reklam Evi - İstanbul

(bakkalmışız gibi) denetleyen vergi memurları, 3 tür postacı (özelleşiyor ya), mesaj taşıyıcı motorlu çocuklar, telefonları ve ziyaretleri bitmeyen malzeme satıcıları, durmadan bir işler çıkartan bilgisayarlarımızın tamircileri, müteahhitler, taşoranlar, parasını almayan ustalar, işverenin durmadan birşeyler getirip götürün şoförü, toplantıları bitmeyen elektrik, makina, inşaat, altyapı mühendisleri, onların bitmez ve gereksiz sorular soran yardımcıları, maketçi, fotoğrafçı, öğlede ne yiyelim, kasada para bitti diyen ofisboy, muhasebeci, onun hiç iyi haber vermeyen yardımcıları; asansör, havuz, akustik, spor donanım, aydınlatma danışmanları, dekoratörler, filancaya nasıl teklif vermeli diyen meslektaşlar, bizim belediye işlerini yürüten ekipler, avukat, iş takipçisi, proje müdürü, ozalitçinin çırağı, mal sahibinin bedavaya bir işler yaratmaya çalışan arkadaşları, bizim -klozet tamirinden perde kumaşına- herşeyi mimarlar bilir diyen arkadaşlarımız...vs."

AKTÖRLER

Bir de söylediğim gibi, mimarlık faaliyet alanının etrafını sarmalayan aktörler, mimarlık ailesinin bireyleri var. Onlarsız da iyi tasarım, iyi yapı yapılamıyor. Onlarla da olmuyor. Bu bireylerle, bu birimlerle dost olmamız gerekirken bazen pek banşık olamıyoruz. Kısaca;



Işıkent eğitim kampüsü

Eğitim: Cumhuriyetin ilk dönemlerinde, uygulayıcı ile eğitimciler birbirinden bu denli farklılaşmış, uzaklaşmış değildi. Bilinen süreç ve yasaların da katkısı ile bu iki kesim birbirinden yalıtıldı. Ne var ki karşılıklı çok yoğun bilgi alışverişine, iletişime gereksinmemiz var.

İşveren: Asgari ücret tarifesine ve iş tanımı dışında mimarla işverenin ilişkisini düzenleyen gelenek veya kurallarla donatılı değiliz. İyi bir işverenle kurulan yakın ve yoğun ilişki olumlu yönde mimarlığa büyük katkıda bulunuyor veya tersi de olabiliyor.

Belediyeler: Mimarlığın üzerine yoğun bir şehirçilik dönemi geçirmiş ve bolca düşünmüş birisi olarak, kent demokrasisine inanıyorum. Kent toprağı üzerinde üretilen değerler yerel yönetimlerin sorumluluğundadır elbette. Ancak Belediyelerin bugün temsil ettiği ve içinden çıkılmaz hale gelen plan-yasa-yönetmeliklerle birçok nedenle bugün ağır bir mücadele veriyoruz. (Bunların birçoğu, 1950'lerde Batının hızlı Modernist döneminin ürünüdür, doğrudan ithal edilmiştir. Kent toprağındaki hızlı rant üretimini denetleme, pay alma çabasıdaki yerel yönetimler zaten bu uyumsuz kuralları daha da karmaşık hatta "flu" hale getirmişlerdir). Paradoksal olarak kurallar iyi mimarlık aleyhine işlemektedir.

Meslek Odası: "Hiperaktif" mimarlık ile Aktif Mimarlık'ı -bazen stratejik nedenlerle- ayırt etmeyen Odamız da neredeyse büyük mimarlık üretimine eleştiri getiriyor. Sonuçta mimarlar "Kentsel yağmacıların"... "Kırlı elleri" olarak algılanır oldu. Bu jargon mesleğin saygınlığını ciddi olarak zedeledi toplum gözünde. Bunu yeniden nasıl yakalayabiliriz bilemiyorum.

Müteahhit: Taşaron, usta, işçi kesimiyle de mimarlar pek barışık olamıyor. Kronolojik gözlemlerim:

1950'lerde geleneksel olarak yapı sektörünün önemli ve yetişkin gücü olan azınlıklar Türkiye'yi terketti.

1960'larda yerli nitelikli işgücü Almanya'ya göç etti.

1970'lerde mesleki işbirliğinin önemli halkası teknik elemanları yetiştiren teknik okullar kapandı.

1970'lerden başlayan süreçte, iç göç, nitelik ile rekabet eden niteliksiz ucuz emek gücünü kentlere yığıdı.

1980'lerde, YÖK ile aşırı, hızlı mimar üretimi başladı.

1980'lerden bu yana ithal teknoloji ve malzeme pazarı doldurdu, bununla birlikte gerekli olan teknik bilgi aynı süreçte taşınmadı.

1980'den bu yana mimarlıksız "iş bitirici" büyük taahhüt firmaları büyük roller üstlendi, büyük işler (bir anlamda faili meçhul mega yapılar) üretti.

İşte bu ve benzeri nedenlerle "mimarlık" yapmakta zorlanıyoruz.

Gerçekleştirdiğimiz ürünleri -işleri bunları, bu diğer aktörleri de göz önünde bulundurarak değerlendirmenizi ve 1980'lerden bu yana emeğimizin yarıya yakınının kağıt üzerinde kaldığını kaydetmenizi rica ederim.

1. İlk İşler, Akademik Dönem (1975 - 1982)

Simetri, kare temel doku üzerinde aksel, diagonal kurgu, köşeden giriş, iç boşluk, yarışma retoriği. Diğerlerinden pek farklılaşmayan düzgün çabalar. Daha çok, "başkalarının" telifine terkedilen tasarımlar...

HALIÇ DÜZENLEMESİ

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ - ANKARA

KIZILAY RANT TESİSLERİ - ANKARA 3. ÖDÜL

ALANYA TATİL KÖYÜ - (Danışman konumu)

ATATÜRK BARAJI ŞANTIYE YERLEŞMESİ - URFA

OFİS, OTEL, CAMI...

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ MEZUNLAR DERNEĞİ

KINALIADA, POLONEZKÖY, İZMİR'DE EVLER

BEŞİKTAŞ İŞHANI

DALYAN'DA OTEL

ANTALYA KALKAN'DA KIYI DÜZENLEME PLANI

ANTALYA KALKAN'DA KORUMA PLANI İÇİNDE 5 EV

ANTALYA KALKAN'DA EV

ANTALYA KALKAN'DA OTEL

2. Profesyonel Dönemin Başları (1980 - 1990)

1980'lerin açıklığı, Türkiye'de bu yönden bilgi ve düşüncenin esintileri, dönemin yansıması. Çok söz, düşünce üretimi, kuralları zorlama, malzeme ve ayrıntı çoğulluğu, piyasa koşullarının ötesinde prestij yapılan üretme çabası.

REKLAMEVİ (1. ULUSAL MİMARLIK ÖDÜLÜ)

TÜRSAB

ŞİLE'DE ÇİFTLİK VE EV

E. EVİ (4. ULUSAL MİMARLIK ÖDÜLÜ)

BODRUM - KARAKAYA'DA 3 EV

3. 1990'Dan Bu Yana

Daha durgun, olgun yaklaşımlar. Malzeme ve ayrıntılarda tekillik, teknolojinin girmesi, mekanın ölçülenmesi, makro biçimin güçlenip görüntünün minimalleşmesi.

ENTEGRE İŞ MERKEZİ

ATAKÖY KÜLTÜR MERKEZİ

REKLAM AJANSI

GÜNEŞLİ'DE İŞ MERKEZİ

BİR YÖNETİM YAPISI

BANK EKSPRES KURUM KİMLİĞİ

FINANSBANK KURUM KİMLİĞİ

BANK KAPITAL KURUM KİMLİĞİ

MARMARIS KÜLTÜR MERKEZİ

ENKA OKULLARI

HEV. OKULLARI

ÇİMENTAŞ OKULLARI

• Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nde 24 Nisan 1996 günü düzenlenen "Bir Mimar ve Uygulamaları" söyleşisinde sunulan metindir.